

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

Др. ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ.

ЯК ЖИВЕТЬ СЯ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВИ В АВСТРІЇ



ВІДЕНЬ 1915.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З ДРУКАРНІ АД. ГОЛЬЦГАВЗЕНА У ВІДНІ.

Як живеть ся українському народови в Австрії.

Приготовляючи ся довгими роками до кривавої війни, яка відграєть ся перед нашими очима, Росія проголосила перед широким світом, що воювати з Австрією хоче передовсім на те, щоби визволити своїх братів з під австрійського ярма. Тими братами мали бути чотири мільйони українського населення Галичини й Буковини. Наші брати в Австрії, — писали в часописах й говорили на своїх зібраннях московські політики, — терплять невимовні муки. Тисячі їх караєть ся по австрійських тюрмах за віру й народ. Але велика Росія чує їх крик розпуки, вона розірве кайдани, якими скована Прикарпатська Русь. Зближаєть ся вже час, коли на верхах карпатських гір повіватиме російський прапор!

Нарешті сей час надійшов. Злочинна робота російського царизму видала свої плоди:

воєнне полумя бухнуло

і російські війська стали на землях Прикарпатської Руси. Здавало би ся кождому, що український народ радо привитає свою освободительку та стане поруч з нею проти „гнобительки“ — Австрії. На ділі стало зовсім инакше. Він не тільки не помагає Росії руйнувати Австрію, але від першої хвилі війни став

однодушно в першім ряді

до боротьби проти московської навали. Крім сотень тисяч своїх дітей, що борють ся в рядах австрійського війська, він вислав на зустріч їй ще полки добровольців, які в память славних предків з Запорожської Січи, зруйнованої безпощадно півторасти літ тому царицею Катериною II, назвали себе „Українськими Січовими Стрільцями“. Що більше: Український народ не лиш не думає добровільно піддавати ся під московську руку, але односердно прямує до того, щоби визволити

зпід неї ще й ту велику часть України, яка дотепер належала до Росії.

Як вияснити се явище? Що стало ся, що в сій кривавій війні, яку Росія зняла буцім то власне для визволення нашого народу в Австрії, весь український народ так завзято став

по стороні Австрії і її союзників а проти Росії?

Причина ясна: Український народ надто добре розуміє, до чого по правді прямують заміри російської імперії. Він знає, що цілю її є не добро, а цілковите знищення тої частини нашого народу, що живе в Австрії. 260 літ минуло від хвилі, коли український гетьман Богдан Хмельницький в Переяславській угоді віддав Україну під руку московського царя. Сих півтретя сотки літ — се час безперервних змагань Росії, щоб знищити самостійність українського народу, повернути його в частину одної, неділимої Росії. „Не було, нема і не може бути українського народу!“ — казав московський уряд, ламаючи крок за кроком українські вольности й свободи, обіцяні колись торжественно московським царем в умові з Україною. Кождий прояв життя нашого народу здавлено там безпощадно, тисячі його найкращих синів згинувло марно в сирих тюрмах і на далекій Сибірі, аж стало нарешті по волі московського уряду: Український народ обдерто з усіх його прав, позбавлено всякої можности жити й розвивати ся. Тільки дрібна частина українського народу могла заховати ся перед московським насилем та свободнійше віддихати. Тут в Австрії горів ще дотепер огонь українського життя. Знищити се останнє забороло українського народу, — се головна ціль Росії в сій війні. Прилученне Галичини й Буковини до Росії було б не визволенням, а

остаточним загином цілого українського народу.

Тим то ясно українському народови, що краща будучність України вимагає не зруйнування Австрії, а навпаки якраз відірвання всіх українських земель від московського царства та створення

самостійної української держави,

а що найменше вже завзятої охорони перед московським наїздом бодай тих українських земель, що щасливою судьбою zostавали ся досі під австрійським „ярмом“.

Такою думкою перенятий тепер увесь український народ в Австрії. Чи правдива вона, побачимо найліпше, коли пригля-

немо ся близше, як живеть ся нашому народови в Росії і в Австрії та порівнаємо ті права, якими він користується в одній і другій державі. Важка доля українського народу в Росії представлена в інших виданнях „Союза визволення України“ наша ж задача представити, як живеть ся йому в Австрії.

I.

З великого 35 мільйонного українського народу живе в Австрії чотири мільйони. Заселяють вони два краї австрійської держави: Галичину з головним містом Львовом і Буковину з головним містом Чернівцями. Щоб легше зрозуміти положення Українців під австрійським пануванням, ми познайомимо ся в першій частині коротко з державним ладом в Австрії та з тими основними законами, які тут обов'язують. В другій частині приглянемо ся, як серед тих правних відносин уложило ся життя нашого народу.

Австрія держава конституційна. В сих словах містить ся головний зміст її державного ладу.

Що се таке конституційна держава?

Дво який може бути лад в державі. В одній вся власть лежить необмежено в руках одної особи пануючого (може він зватися ся царем, королем, князем або инакше). Сам він по своїй волі і вподобі орудує всіми справами, видає нові закони, касує існуючі, накладає податки, сам устанавляє собі до помочи урядників (чиновників), які тільки його слухають й перед ним одвічають. Держава з таким ладом зветь ся абсолютною або самовладною, а пануючий її самодержцем. Горожани такої держави зовсім на подобу дітей або ще більше нерозумних сотворінь. Про їх долю рішає володарь-самодержець з своїми чиновниками, а про їх згоду ніхто й не питає. Зовсім инакший лад в конституційній державі. Тут власть пануючого обмежена, він кермує справами держави спільно з своїми горожанами. Їх не вважається тут вже нерозумними сотворіннями, за яких другі мають думати й рішати, але допускається до голосу і участі в управі держави. Ся участь може бути різна, більша або менша. Звичайно в руках горожан лежить законодапна власть, себто власть видавати, змінити та касувати закони, які мають в державі обов'язувати, та нагляд над виконуванням їх. Крім того полишена в конституційній державі горожанам певна

особиста й горожанська свобода, щоб вони могли свободно й по своїй волі полагоджувати свої справи.

І про Росію говорить ся, що від 1905. р. вона стала конституційною державою, що й нею править вже не, як давнїйше, царь-самодержавець, а царь на спілку з народом, який висилає на те від себе своїх заступників до Думи. На ділі

росийська конституція — се пусте слово без змісту.

До нинішнього дня кермує там всім необмежено царь з своїми чиновниками, не турбуючи ся зовсім про волю народів, яким доводить ся далі продовжувати сумну долю своїх предків, про яких сказав колись наш кобзарь Т. Шевченко: Од Молдавана аж до Фіна на всіх язиках все мовчить!...

Які ж користи дає своїм горожанам, між тим і українському народови, австрійська конституція? Перше всього допускає вона горожан до участі в управі держави та дає їм тим безпосередній вплив на уложенне відносин по їх волі і впадоби. Горожанам віддана передовсім

законодатна власть,

а виконують вони її при помочи вибраних на те своїх заступників-послів (депутатів), що збирають ся на наради в державній радї або парляментї у Відні та в краєвих соймах в столиці кожного австрійського краю. Державна рада або парлямент у Відні є законодатним тілом для цілої держави. Він ухвалює ті права й закони, що мають обовязувати в цілій австрійській державі. Складаєть ся він з двох частей або палат, які радять окремо. До першої з них, що зветь ся палатою панів, входять не вибрані народом послы, а особи, що на підставі свого уродження, становища або покликання цісарем мають право там брати участь. Друга палата, що зветь ся палатою послів, складаєть ся з 516 послів вибраних всіми народами Австрії. Без згоди обох сих палат не може вийти в життє ніякий державний закон.

В краєвих соймах ухвалюють ся закони, що мають обовязувати не в цілій державі, а в поодиноких краях. Австрія ділить ся іменно на 17 країв, подібно як Росія на губернії. Кождий край має свої окремі уряди та й незалежно від инших країв заряджує деякими своїми справами. Всі закони, що мають обовязувати лише в однім краю, ухвалюють також послы вибрані населенням лише того краю. Вони збирають ся власне в краєвих соймах. Для Галичини збираєть ся краєвий сойм у Львові, для Буковини в Чернівцях. До важности закона ухваленого парля-

ментом або соймом треба цісарського затвердження або санкції. Цісарь*) може закон затвердити або відмовити йому затвердження, але змін робити не може ніяких.

Правда, і в Росії збирають ся послы на наради над законами в Думі і там можна би говорити про виконування горожанами законодавчої влади. Ціла велика різниця лежить однакже в тім, що коли до Думи правдивому заступникови народу дістати ся тяжко, а ще важче боронити прав народу, так що закони виходять не по волі народу, а уряду, то австрійська конституція уможливає народам в великій мірі висилати яко послів своїх щирих заступників та дає їм змогу свобідно заступати інтереси своїх виборців. Так обов'язує при виборах до державної ради загальне, безпосередне, рівне і тайне право голосування. На його підставі має право вибирати посла кожний австрійський горожанин, що скінчив в дні виборів 24 роки життя без огляду на те, чи має маєток, чи ні. Кожний виборець має лише один голос та віддає його тайно (на картці) просто на того, кого хоче вибрати за посла. Послом може бути вибраний також кожний австрійський горожанин без огляду на те, чи має маєток, чи ні, як лише в дні вибору має скінчених 30 літ життя.

Парляментарні і соймові послы мають заporучену законами широку свободу в виконуванні своїх прав. За виступи посла в парламенті або соймі в часі сповнювання посольських обов'язків не можна потягати до відповіді і ніяка власть не може його карати за виголошені ним в парламенті або соймі заяви, хоч би вони були найбільше каригідні. Послам прислугує крім сього так звана посольська нетикальність, то значить, що підчас тревання зібрань парламенту не можна посла за його каригідні діла, сповнені поза парламентом, вязнити, ані вести проти нього слідства, хиба що парламент або сойм годить ся видати його судови, або коли спіймано його на горячій учинку. Сі постанови мають на цілі запобігти усуванню послів з парламенту підчас зібрань при помочи ув'язнень.

Управа держави, по законам ухваленим народними заступниками, або так звана

виконуюча власть в державі

належить до цісаря та покликаних ним міністрів і урядників, але і в тій справі горожанам признаний важний голос. До послів зібраних в парламенті і соймах належить передовсім нагляд і кон-

*) Цісарь — імператор Австрії.

троля управи держави. Правда цісарь, в руках котрого лежить загальна управа держави, ні перед ким неодвічальний, але відповідають його міністри і урядники. Кожний урядовий цісарський акт (розпорядження, чи зарядження) обов'язує лише тоді, коли на ній є підпис одного з міністрів. Підписуючи такий акт, бере міністер на себе одвічальність за нього перед парламентом; як не підпише, то акт обов'язуючої сили не має. Міністрам підлягають низші уряди. Всі вони відповідають також за свої ділання і вчинки перед народними заступниками. Парламент і сойми мають право ганити управу держави і країв, ставити запити (інтерпеляції) та жадати вияснень, ухвалювати до правительства візвання (резолуції), уділити йому заяву недовіря, а парламент може навіть міністра за його шкідливу діяльність поставити перед окремий суд. Участь горожан в виконуванню заряду держави проявляєть ся ще сим способом, що багато справ віддано до полагодження не урядникам, а властям вибраним самими горожанами, як ради громадські, повітові й инш. Вкінці закон забезпечує ріжними способами перед самоволею урядників та робить їх одвічальними за порушення влади перед вищою властю і судом.

Побіч участи у влади законодатній та виконуючій, про яку ми досі говорили, найціннішим скарбом горожан австрійської держави є запоручені конституцією широкі

особисті й горожанські свободи.

Участь у влади дає горожанам змогу безпосередно впливати на устрій держави та заводити в ній такі порядки, які найбільше відповідали б їх бажанню. Але се не завсїгди доводить до ціли. Потреби й бажання поодиноких австрійських народів та ріжних верств населення розходять ся часто-густо так дуже, що одноцільної згоди й вдоволення всіх не все можна досягнути. Те, що добре для одного народу, кривдить часто важко другий народ, що корисне для багатого, часто шкідливе для бідного. В тій боротьбі суперечних потреб і бажань, побіджає все сильніший і він стараєть ся по своїй волі й на свою користь улаштувати відносини в державі: перевести корисні для себе закони і відповідно впливати на управу державою, не оглядаючи ся на слабших. Тут власне й приходять слабшим з помічу горожанські права й свободи австрійської конституції. Даючи доволі широку свободу ділання, дають вони можливість поодиноким народам або станам населення власними силами, не оглядаючись навіть на поміч держави, розвивати ся та улажувати по впадоби самим своє життя.

Приглянемо ся найважнішим з них. По основним законам усі горожани держави рівні перед правом без огляду на народність, рід і стан горожан. Всі горожани вільні: підданство селян і неволя в Австрії давно вже на віки скасовані. Конституція хоронить горожан перед довільним арештованнем і ревізіями (трусами) означуючи докладно, що перевести їх можна правильно лиш на основі письмєнного наказу судді, в котрім мають бути подані причини арештовання. Далі забезпечує закон листову тайну, забороняючи властям задержувати і відкривати чужі листи, телеграми й посилки, хиба в дуже виїмкових випадках точно означених в законі. Горожанам вільно свобідно вибирати собі місце побуту в межах держави. Горожанина не можна видалити поза границі держави.

Важним горожанським правом є свобода зборів і товариств, а далі свобода слова і преси. Всяки збори, з виїмком зборів під голим небом і публичних походів, не потребують навіть дозволу властей. Треба тільки перед ними повідомити відповідну владу, а та може їх заборонити лише тоді, колиб вони загрожували громадському добру. Збори виборців, скликані підчас розписаних виборів, довірочні збори обмежені на запрошених гостей, а вкінці публичні забави і релігійні обходи не потребують ані зголошення, ані дозволу властей. Для оснєвання товариства не треба також дозволу властей, лише треба предложити їм устав (статут) товариства. Влада може заборонити заснованне товариства лише тоді, колиб його ціль противила ся законам, або була небезпечна для держави. Свобода слова полягає в праві свобідного висказування думок словом, письмом, друком або образовим представленням. Проте ніхто не може бути караний за висказування свого переконання, хиба що в тім висказі словом, чи письмом міститься ся заразом переступство закона. Зі свободи слова впливає свобода преси, себ то друкованого слова. До видавання часописи не треба дозволу властей, вистарчає зголосити, що часопись буде виходити і хто буде її одвічальним редактором. Кожде число часописи мусить бути по видрукуванню рівночасно з розпочаттем розсилки предложене власті, яка може його з причини каригідного змісту сконфіскувати, то значить, забрати видрукований наклад і заборонити його розширення.

Кождий горожанин має запоручену свободу віри і совісті. Анї права, анї обовязки горожанина не залежать від його віри. Нікого не можна змушувати належати до якої віри, або брати участь в релігійних обходах і обрядах. З укінченням 14. роком життя має кождий право довільно змінити свою віру.

Далі признає австрійська конституція свободу науки. Учити ся або учити других вільно, хоч би проголошувані науки не були згідні з інтересом держави, коли тільки проголошується їх поважно і науково, без насміхів, образ і підбурювань.

Вкінці забезпечує австрійська конституція

свободу і рівноправність народностей.

Всі народи в державі рівноуправнені і кожному народови прислугує ненарушиме право хоронити та берегти свою народність і мову. Держава не може нікому наказати, до якої народности він має належати, ані не може заборонити нікому вчити себе і дітей на рідній мові. Конституція признає рівноправність всіх уживаних в краю мов в школах і громадським життю.

В отсій останній постанові австрійської конституції лежить головна підстава розвитку всіх австрійських народів, а між ними й нашого народу, а zarazом кидається в очи ціла безконечна різниця державного ладу російського царства й австрійської держави. Право повного свободного розвитку признається в Росії тільки московському народови. Тільки московська мова має доступ до уряду, нею мають учити ся в школі діти всіх народів. „Один царь і один народ“, отсе підвалина, на якій збудована російська імперія. Відчув се на собі найтяжче якраз український народ. Українську мову прогнано давно з уряду, школи і церкви, українському народови відмовляється права самостійного існування й розвитку, лишаючи йому одно право: загинути безслідно, потонути в московським морі.

Якже ж інакше в австрійській державі! Признаючи рівноправність всіх австрійських народів, австрійська конституція признала тим самим і українському народови

право самостійного існування і розвитку

нарівні з всіма иншими народами в Австрії. В Австрії знайшов наш народ не лише охорону перед смертю, але можливість двигнути ся з занепаду, розвинути свої сили та стати на довгий час одиноким огнищем життя для цілого українського народу.

II.

Перейдемо тепер до другого важного питання: Як на ділі уложило ся серед тих правних відносин, які ми пізнали в першій частині, життя українського народу в Австрії? Чи найшов він тут дійсно змогу жити й розвивати ся та як виглядає його народний доробок під австрійським панованням?

Важка історична доля нашого народу, що довгими віками була його як ту „чайку-небогу, що вивела діток при битій дорозі“, зіпхнула його між австрійськими народами спершу на останнє місце. Хоч своїм числом займає він четверте місце між народами Австрії, не мав довгий час він ніякого впливу на порядки в державі та мусів у всім уступати перед сильнішим своїм сусідом — польським народом. Але сї часи минули безповоротно. Опираючись на заporучених всім австрійським народам рівних правах та свободах, він

власними своїми силами

зумів двигнути ся з упадку та стати поруч інших народів. Важкою працею, в тяжкій боротьбі, він здобував крок за кроком чим раз більше простору для свого розвитку та змушував всіх числити ся з своєю силою і бажаннями. З бездомного наймита других поволі він почав ставати господарем у власній хаті та зуживати свої сили не для других, а для свого власного добра.

Приглянемо ся найважнішим його здобуткам на всіх полях народнього життя.

1. Політична організація.

Рік 1848. називають в Австрії „весною народів“. В сїм році заведено тут перший раз конституцію і скасовано панщину. Старий самовладний (абсолютний) порядок уступав, а його місце заняв новий лад, що покликав всі австрійські народи до нового, свободнішого життя. Довгий час тревала ще боротьба обох державних ладів, але в 1867. році переміг остаточно новий. Під подихом конституції почали всі австрійські народи розвивати ся. Тільки один український народ не проявляв майже ніякого життя. На нїм відбивали ся довгі віки тяжкої шляхоцько-польської неволі. Богатші та освічені верстви покинули його, пристали давно

до польського народу, прийняли його мову і віру. При українським народі зосталося само селянство, вбоге і темне, без освіти і народньої свідомости, визискуване з усіх боків чужими і своїми. Тільки денеде серед молодих світських та духовних освічених людей появлялися одиниці, що не відrekliся ще свого народу та бажали йому кращої долі. Сей слабкий огонь українського життя, що погасав з першу під подувом кожного супротивного вітру, ставав з часом чим раз міцнішим і сильнішим. Особливо коли до австрійської України дісталися твори Тараса Шевченка, що громовим голосом кликав до своїх земляків: „вставайте, кайдани порвіть!“. тоді серед галицьких Українців почався живіший рух та повстав великий гурт людей, що бажали працювати для свого народу. Всі вони не цуралися вже своєї мови, називали себе „народовцями“, то б то людьми, що тримають з народом, та боронили в видаваних книжках та часописах самостійности українського народу супроти польського та московського. Все те однак були слабкі й непевні початки народньої роботи. Бо й робітників до праці було мало і самі вони, хоч люде щирі й доброї волі, не знали ще добре, якою дорогою йти та як найкраще для свого народу працювати.

Донерва яких сорок літ тому назад наступає важний зворот в сім ділі. Праця над розвитком українського народу сходиться на властивий, певний шлях. В тім часі під впливом великого українського ученого та діяча Михайла Драгоманова, що, прогнаний російським урядом за свою працю для українського народу, перебував в Швейцарії, а потім в столиці Болгарії, Софії, повстає між молодим поколінням галицьких Українців новий рух та зроджується нова думка про те, куди веде шлях до розвитку українського народу. В отсім молодім покоління, в яким вели перед визначні галицькі Українці Іван Франко, Михайло Павлик, Остап Терлецький і. н., перший раз повстає ясне переконання, що будучність українського народу лежить в народних масах,

в широких верствах українського селянства і робітництва.

Серед нього зроджується погляд, який тільки неясно присвічував до того часу щирим заходом робітників на народній ниві, що український політичний рух мусить бути масовий, виходити від широких народніх мас і до них звертати ся. Тільки коли українське селянство й робітництво стане разом до боротьби за права українського народу, він може числити на кращу будучність. Об'єднаний такою думкою зав'язав сей гурт людей для праці над народом між собою товариство або так звану полі-

тичну партію, та назвав її радикальною партією, (часопись „Громадський Голос“) то б то партією, що з корінем хоче усунути лихо з поміж українського народу (по латинськи корінь зветь ся радікс, звідти слово: радикал, радикальний). З часом повстали побіч сеї партії і з її лона ще дві інші українські партії, переняті тою самою основною думкою: народно-демократична (партійні органи „Діло“, „Свобода“) і соціально-демократична (партійний орган „Вперед“). Сі три партії існують до нинішнього дня і в їх руках лежить вся політична робота на галицькій Україні. Кожда з них на свій спосіб та різними дорогами йде до тої самої основної цілі: розвою українського народу та поліпшення долі народніх мас. Невеличкий час життя сих трьох партій може виказати ся вже нині поважними вислідами їх праці.

Виходячи з того погляду, що в народніх масах лежить корінь українського народу, поставили всі вони за першу свою задачу: пізнати народні маси, їх положення й потреби, й працювати над їх освідомленням і піднесенням. Витворити з темного українського селянства й робітництва свідомих членів українського народу, який не дав би на поталу своїх прав та вмів охоронити ся перед загиблєю. З двох сторін наступала супротивна хвиля, що грозила нашому народови сею загиблєю, перед одною і другою треба було завзято боронити ся. З одної сторони шляхоцько-польські верховоди, що здавеп-давня привикли вважати український народ рабом польських панів, відмовляли йому прав до самостійного розвою та бажали бачити його й далі своїм наймитом. З другої сторони серед самого нашого народу повстала для нього грізна небезпека. Серед нього найшли ся люди, яких не тягнула народня праця, а за се усміхали ся їм особисті користи та ласки російського уряду. За московські рублі, щедро присилані російським урядом, почали вони тягнути за сим урядом, кажучи, що український народ се частина московського народу. „Для лакомства нещасного“ покинули вони рідну мову, почали говорити й писати по книжках та часописях, видаваних за московські гроші, по московськи та жадали заведення в школах, урядах і церкві замість української мови — московської. В тім дусі вели вони серед темного народу свою москвофільську роботу, обіцяючи йому за зраду України рай під московським панованням. Проти сих двох ворогів мусіли звернути ся передовсім українські партії. Книжками й часописями, на тисячах віч і зборів, скликуваних по всіх закутках краю, в тисячах товариств, основуваних по всіх українських селах, вели вони свою мозольну освідомляючу працю, поки не видала вона золо-

того зерна: в короткім часі непросвічена українська маса, топтана й визискувана усіми, перетворила ся в

свідомий своєї сили й самостійности нарід,

що став однодушно під проводом українських партій до боротьби за свої права. Український рух перестав бути пустою мрією гуртка молодих людей, а перетворив ся в могутий похід великого й сильного народу, перед яким мусять тремтіти й уступати його гнобителі. Виказують се ясно події останніх літ. Коли в 1906. р. почав ся в Австрії рух за зміною виборчого закона до парляменту або за т. зв. виборчу реформу та всі народи Австрії жадали введення замість давнього виборчого права — загального, рівного, безпосереднього і тайного права голосовання, тоді весь український народ став в першій ряді борців. Не було майже села на цілій австрійській Україні, в якому не відбуло би ся народне віче (збори) в сій справі. Сотками і тисячами збирав ся український народ на тих вічах та рішучо домагав ся заведення справедливого виборчого права, яке давало б йому можливість вислати до парляменту відповідне до його сили число заступників. В самім Львові відбуло ся велика краєве віче, на якому зібрало ся 50 тисяч самого майже селянства з усіх сторін Галичини, Новий виборчий закон ухвалений з кінцем 1906. р. в парляменті не узгаднув виправді всіх домагань українського народу, але всеж таки дав йому можливість вислати значно більше своїх послів до парляменту. Коли дотепер заступників українського народу в парляменті було звичайно не більше як десять тай то переважна часть їх не боронила щиро його інтересів, а лучила ся часто з його ворогами, то після нового виборчого закона дістав український народ змогу вибрати з Галичини й Буковини разом 33 своїх послів і то таких, які би щиро заступали там його потреби.

Велику свідомість і живучість виказав український народ також в другій завзятій боротьбі: за українській університет у Львові. Від кільканадцять літ домагаєть ся українська молодь в Австрії основання української найвищої школи, університету у Львові. В тій завзятій боротьбі, що потягнули за собою навіть криваві жертви став за українськими студентами весь український народ. Українські селяне й робітники складали з свого тяжко запрацьованого гроша кілька разів десятки тисяч для тих українських студентів, що мусіли покидати свій рідний край та йти вчити ся в чужих краях по університетах або як инакше потерпіли в університетській боротьбі, а на своїх зборах і вічах

поміж найважнішими справами на першій місці ставлять раз-у-раз домагання оснований для своїх дітей найвищої рідної школи.

В останніх роках були ми також свідками завзятої боротьби українських народних мас за справедливий виборчий закон до краєвого сейму у Львові. По довгій, тяжкій боротьбі вдалося йому здобути новий виборчий закон, який значно зміцнить становище Українців в Галичині. Сей закон, ухвалений в марті 1914. р., забезпечує українському народови право вислати до сейму на 241 членів 62 своїх заступників. Сей гурт українських послів, хоч як не відповідає ще силі українського народу, буде вже вистарчати, щоб належно боронити прав свого народу.

Оттак український народ ступінь за ступнем здобуває собі належні йому права. Опертий на народніх масах зближається український політичний рух нестримно до своєї остаточної цілі, якою є повна рівноправність його на всіх полях народнього життя з всіма іншими народами. Ся хвиля надійде тоді, коли вдасться йому вибороти в Австрії

національну автономію,

себ то поділ Галичини та виділення земель, заселених українським населенням (Східної Галичини й Буковини), в особну цілість, з особним українським сеймом, урядами, і школами, в якій наш народ міг би самостійно жити й розвивати ся. Заведення такої народньої автономії становить головне домагання українського народу в Австрії.

2. Просвітно-культурна організація.

а) Товариство „Просвіта“.

Ми згадували вище про те, як українські народні діячі вже давнійше прийшли до ясного зрозуміння того, що в широких народніх масах лежить основа нашого народу та що до них повинна звертати ся вся народня робота. Два головні лиха пригнітали українські народні маси: брак просвіти і маєткова нужда. Українські села залягала непроглядна темнота. Темний мужик був відданий на ласку всяких чорних духів, що визискували його на кождім кроці та довели його до страшної маєткової руїни. Щоб зарадити сьому, треба було перше всього кинути на українські села ясний промінь просвіти, відкрити українському мужикови очи та вказати йому, як у світі жити. Тим то просвітна діяльність стала відразу найбільше пекучою потребою українського народу.

46 літ тому основується у Львові заходом гуртка людей товариство „Просвіта“, яке бере на себе сповнення сеї важкої задачі. З дрібних початків перетворилося це товариство за короткий час в пишну організацію, що стала осередком усієї просвітньої праці серед нашого народу. Заходами цього товариства в невеличкім часі покрила вся східна Галичина густою сіткою просвітних товариств, т. зв. читалень „Просвіти“, які рознесли в найтемніші кути світло науки й просвіти. В 1912. р. побіч головного товариства у Львові існувало 74 відділів (філій) товариства по містах і містечках, які допомагають йому виконувати його цілі та 2611 читалень. До Головного Товариства належало в тім році 35.500 членів, а в читальнях було згуртовано коло 130.000 членів. З тих кількох чисел ми бачимо, як величні є висліді праці цього товариства. Згуртованим оттак широким кругам народу старається тов. „Просвіта“ подати як найширшу освіту. Першим засобом до цього є видавання пожиточних книжок для народу. Майже кожного місяця виходить заходом цього товариства книжка, яку всі члени його дістають даром. До 1912. р. видала „Просвіта“ 445 книжок в числі 3 мільйони 115 тисяч 395 примірників. Крім того видає вона щомісячну часопись „Письмо з Просвіти“. При львівській „Просвіті“ існує випозичальня книжок, яка числить понад 11 тисяч томів, крім того існують бібліотеки й випозичальні книжок при філіях і читальнях. Богато філій удержує бурси для шкільної і ремісничої молодіжи, де вона знаходить собі притулок і харч, уладжує просвітні і господарські курси, курси для неграмотних, приготавляючі курси до шкіл, а подекуди народні школи. При читальнях є хори, оркестри музики, аматорські театральні кружки і т. п. Під управою головного товариства було в 1912. р. 45 стипендійних і заповогових фондів, з процентів яких щорічно уділяється головно шкільній молодіжці підмог в сумі кільканадцять тисяч корон. В 1913. р. улаштувала „Просвіта“ у Львові курс вищої народньої освіти, цілю якого було підготувати провідників для читалень і інших народних товариств. „Просвіта“ має свій власний дім у Львові, а вартість її майна доходить мільйона корон. Про господарську діяльність „Просвіти“ поговоримо низше особно.

б) Січи, Соколи, Українські Січові Стрільці.

Побіч товариства „Просвіта“ з її читальнями повстали в новітніх часах ще дві організації, які широко розповсюдилися серед народніх мас в Галичині та причинилися до культурного піднесення нашого народу. Є ними товариства „Січи“

і „Соколи“. Є се властиво пожежно-гімнастичні дружини, в яких гуртуєть ся передовсім молодіж на те, щоб виправляти ся тілесно (робити муштру й гімнастику) та хоронити людське добро в случаю пожежу або иншого нещастя. В дійсности однакож доведо ся сим товариствам сповнити далеко більшу й важнійшу задачу: стати осередком освіти й народньої свідомости, гуртувати всіх до боротьби з тим пожежом, що грозить українському народови та його народньому добру зі сторони його ворогів. Особливо товариство „Січ“, якого назва пригадує нашу славу бувальщину, стало улюбленим товариством серед українського селянства в Галичині й на Буковині. В 1912. р. в самій Галичині було „Січий“ 794, „Соколів“ 866, разом отже 1660 товариств, отже майже в кождім другім селі. Сі товариства удержують для своїх членів читальні, бібліотеки, уряджують відчити, пожежні й гімнастичні курей, обходи, злети, концерти і т. и. В червні 1914. р. відбув ся в пам'ять столітніх роковин народин Тараса Шевченка Сокільсько-Січовий Злет у Львові, на яким зібрали ся десятки тисяч Січовиків і Соколів з цілого краю.

В сих двох товариствах почала перший раз здійснювати ся нова думка, яка на наших очах стала найважнішою справою українського народу:

приготованне сил до оружної боротьби

з найбільшим ворогом України — російським царством. В тіснім звязку з сими товариствами повстала перед двома роками особна організація „Українські Січові Стрільці“, головною заслугою котрої є поставленне полків українських добровольців, яким якраз тепер доводить ся в боротьбі з московським наїздом власними кістями мостити шлях для кращої будуччини України.

в) Українське шкільництво.

Австрійські основні закони признають, як знаємо, рівноправність всіх уживаних в державі мов в школах і урядах. Тим самим обовязана держава закладати для кожного народу школи, в яких діти побирали б науку в своїй рідній мові. Відносить ся се і до українського народу. В великій части сіл і міст східної Галичини й Буковини існують публичні українські народні школи, де діти вчать ся в рідній мові. Крім сього є в Галичині пять, а на Буковині три українські середні школи або гімназії, а у Львові існує польсько-українська найвища школа або університет, в яким учать по польськи і по українськи.

Однак всі отсі публичні школи не могли заспокоїти потреб українського народу на полі шкільництва. Розуміючи добре, яка вага лежить в тім, щоб діти виховували ся і вчили ся не в чужій, а своїй рідній школі, звернув український народ від кількох літ свою пильну увагу на шкільництво та приступив до закладання своїми власними коштами приватних українських шкіл. Найбільше відчував наш народ брак українських середніх шкіл, тому взяв ся він передовсім основувати гімназії, учительські семінарі і ин. середні школи. З незначних початків повстала в кількох роках пишна українська шкільна організація, якою сміло може наш народ похвалити ся перед широким світом. В 1907. році повстав в селі Заланові перший приватний гімназійний курс, а тепер по 7 літах існує в Галичині 12 приватних середніх шкіл.

Всі ті приватні школи удержує своїми грошми сам український народ. Рік-річно збираєть ся з дрібних жертв сотки тисяч корон, з яких покриваєть ся кошти удержання сих шкіл, оплачуєть ся учителів, шкільні будинки і инші видатки. Школами заряджує осібний комітет „Краєвий Шкільний Союз“ у Львові, в склад якого входять представники всіх найважливіших українських товариств і інституцій. Великих жертв і труду вимагає від українського народу удержання сих приватних шкіл, але в них лежить найкраща надія цілого народу. Що-року виходить будуть з них сотки молодих освічених людей, які розійдуть ся по рідній країні з серцем повним любови до свого народу та зложать своє набуте в рідній школі знання в боротьбі за кращу долю України.

Від кільканадцяти літ веде, як уже згадувано, наш народ завзяту боротьбу за здобутте своєї найвищої школи —

українського університету у Львові.

Університет — се школа, в якій виховуєть ся цвіт кожного народу, його освічена верства або інтелігенція. Тому кождий народ змагає до того, щоб мати свій власний університет. Університет у Львові, що бувколись призначений для українського народу, перейшов майже цілком в польські руки. Тільки деякі професори вчать там по українськи, але се потреб нашого народу зовсім заспокоїти не може. Перед 15 літами підняли з тої причини українські студенти домагання основання самостійного українського університету у Львові. Вивязала ся довга і завзята боротьба, в якій український народ потерпів багато, навіть кривавих, жертв. Але справа українського університету набирала

чим раз то більшого значіння і нема сумніву, що се оправдане домагання нашого народу буде в найближшій будуччині сповнене згідно з його бажаннями.

Разом з оснований приватних українських шкіл треба було подумати про те, щоб улекшити бідній, по найбільшій часті селянській молодіжї, можливість користати з сих шкіл. Ходить тут передовсім про те, щоб дати їй дешеве приміщення та прожиток в місцевості, де є школа. Тим то й рівночасно з оснóвуванием шкіл почала українська суспільність оснóвувати й удержувати для шкільної молодіжї дешеві приміщення або т. зв. бурси і інститути. Існують вони майже в кожній місцевості, де є школа, а загальне їх число досягає сотки. В бурсі дістає ученик дешеве приміщення і харч, а крім того поміч в науці і догляд. Удержують ся вони також по більшій часті з жертв суспільности. Деякі з них дають приміщення 200—300 ученикам, мають свої власні доми, з огородами і т. п. До таких належить приміром Дівочий Інститут в Перемишлі, котрий має свій власний гарний будинок, в яким містить ся коло 250 дівчат, та удержує для них народну школу, ліцей і гімназіальні курси. Для університетської молодіжї існує у Львові „Академічний Дім“, де бідні студенти університету і політехники знаходять дешеві мешкання.

Великі заслуги коло українського шкільництва в Галичині положило „Українське Педагогічне Товариство“ у Львові, яке займаєть ся справами виховання молодіжї. Воно удержує у Львові три народні школи, жіночий і мужеський учительський семінар, мужеські і дівочі бурси, видає часопись „Учитель“ присвячену справам виховання, часопись для дітей „Дзвінок“ та бібліотеку для молодіжї. Се товариство має свої філії майже по всіх містах Галичини. Всі вони займають ся також справами виховання молодіжї, удержують школи, бурси, ведуть шкільні курси і т. д.

Шкільними справами займаєть ся також товариство учителів середніх шкіл „Учительська Громада“ у Львові і тов. ім. Сковороди в Чернівцях, які видають спільно часопись „Наша Школа“. Українські народні учителі гуртують ся в товаристві „Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок“, яке удержує для них запомогову касу, крамниці з книжками і шкільними приладами, видає часопись „Учительське Слово“ та книжки.

г) Письменство, наука і штука.

В 1876. році царським указом заборонено в Росії друкувати книжки писані по українськи, сим способом думав цар-

ський уряд замкнути уста українському народови, щоб легше було його здавити й затопити в московськiм морі. Але стало ся iнакше. Був ще кусень землі, на якiм

могло українське слово вoбiдно розвивати ся.

Здавлене насильно в Росії, розцвіло воно ще краще під охороною австрійської конституції. Австрійська Україна стала одиноким захистом для українського письменства. Всі українські письменники й поети висилають сюди свої твори, тут виходили всі українські книжки й часописи. Московський уряд навiч переконав ся, що „не скує душі живої і слова живого“. В 1905. році скасовано сей дикий царський уряд; з того часу вільно вже і в Росії видавати українські книжки й часописи. Але сувора російська цензура придавлює кожде сміливіше українське слово, багато книжок там заборонено, багато часописей закрито, а на їх видавцiв накладається кари. Тому ще й тепер багато найцінніших українських писань може появи́ти ся тільки в Австрії. От хоч би й повний Кобзарь Шевченка — в Росії його сконфісковано, і тільки в Галичині він вільно друкується.

В австрійській Україні заходами рос. Українцiв зродили ся перші початки української науки. У Львові основано Наукове Товариство імени Т. Шевченка, ціль якого розвивати українську науку. Коло сього товариства згуртували ся всі найвизначніші українські наукові сили. Се товариство видає багато книжок та періодичних видань та піддержує всяку наукову роботу. Вона має у Львові два свої власні будинки, удержує свою велику бібліотеку, музей, друкарню та книгарню. Окрім музею Наукового Товариства імени Т. Шевченка існує у Львові ще „Національний Музей“, оснований заходом і коштами львівського Митрополита Андрія Шептицького. Находить ся в нiм багато тисяч предметiв, цінних для пізнання української історії та культури.

Велике значінне для розбудження українського народу має український мандрівний театр, удержуваний товариством „Бесіда“ у Львові. Сей театр їздить по всіх містах і місточках австрійської України та уладжує театральні представлення. Перед кількома роками виринула думка збудувати український театр у Львові. На сю ціль зібрано з дрібних жертв української суспільности понад 300 тисяч корон та закуплено вже площу під будову.

Для плекання української пісні існують у Львові два співацькі товариства „Боян“ і „Бандурист“, а крім того багато

співацьких товариств по провінції. Крім того існує у Львові музична школа під назвою — „Вищий Музичний Інститут імени Микола Лисенка“, а в Чернівцях „Музична школа імени М. Лисенка“.

г) Організація жіноцтва.

Живу участь в народній роботі бере українське жіноцтво. Воно зрозуміло, що в боротьбі, яку веде український народ за свою кращу будучність,

українські жінки не можуть зіставати ся бездіяльними,

а мусять стати поруч з мужчинами і зложити всі свої сили для рідного краю. При кождім народнім ділі бачимо дійсно побіч мужчин українське жіноцтво. Богато жінок працює як учительки над вихованням української молодіж, інші працюють по всяких українських товариствах і народних інституціях. Перед кількома роками основано у Львові товариство „Жіноча Громада“, яке має гуртувати українське жіноцтво до народної праці. Се товариство має багато своїх філій по цілій австрійській Україні, крім них існують ще інші жіночі організації. Навіть по селах свідоме селянське жіноцтво завязує свої товариства. Коли вибухла теперішня воєнна пожежа і український народ в Австрії підняв ся до боротьби з російським царством, українські жінки стали й тут в першій ряді борців, старають ся в міру своїх сил бути помічними в сім ділі, а деякі з них борються ся навіть в рядах „Українських Січових Стрільців“ на полі бою.

3. Економічно-господарська організація.

Ми згадували вже, що побіч браку освіти другим головним лихом українського народу в Австрії була маєткова нужда. Оба сі лиха спомагали себе взаїмно. Темне, задовжене селянство, угинаючи ся під всякими тягарями попадало легко в руки всяких лихварів та визискувачів, що забирали йому його прадідну землю та змушували його шукати долі в далеких краях або йти за прошенням хлібом. Ратувати селянське населення з сього страшного положення стало першою пекучою потребою від самого початку українського відродження.

Перше взяло ся за сю працю товариство „Прогрес“ у Львові. Довгий час в руках сього товариства, спочивала вся робота на сім полі, ще й нині сповняє воно значну частину сеї роботи. Воно стараєть ся про піднесення сільської господарки, видає

69 господарських книжок для народу, удержує урядників з відповідним знанням, які їздять з господарськими відчитами, уділяють рад і вказівок і т. и. Заходом цього товариства повстало в Галичині 540 крамниць і 257 кас. Вкінці удержує воно три школи — мужеську і жіпочу господарську школу і торговельну школу.

З часом однак діяльність „Просвіти“ на сім полі стала невистарчаюча. Побіч неї і за її почином повстають інші товариства, що беруть на себе ведення цього діла. Господарську діяльність переняло на себе в найновіших часах товариство „Сільський Господар“ у Львові, якого живіший розвій почався від пяти літ. Ціль цього товариства — дбати про піднесення добробуту українського народу через поправу сільського господарства і домових промислів. Для переведення своєї цілі заложило товариство до кінця 1912. року 90 філій по містах і 1151 кружків по селах, до яких належало 26.612 членів. Товариство старається передовсім про поширення між населенням господарського знання. За три роки (1909—1912) уредило воно 91 господарських курсів та 3529 викладів. Воно видає „Господарську часопись“, книжки та має свою бібліотеку. Далі займається воно закладанням досвідних (показательних) піль, ширенням господарських машин і знарядів, зорганізувало особну спілку для продажу насіння, штучних погноїв і господарських машин та особну організацію для збуту худоби.

В останніх роках звернуло ся українське селянство пильно

до закладання кооперативних спілок.

Вбогі українські селяне, які одинцем, без ніякої організації не мали сили поборювати свої злидні та мусіли попадати в маєткову руїну, найшли в сих спілках можливість спільно в більших гуртах легше і успішніше бороти ся за своє існування. В кількох роках ціла східна Галичина й Буковина вкрила ся густо всякими спілками, так що українська спілкова організація належить до найкращих здобутків українського народу. Спілки ділять ся на різні роди, а кождий з них приносить велику користь українському населенню. На першім місці стоять кредитові спілки, ціль яких — доставити своїм членам дешевого кредиту та хоронити їх перед лихварськими довгами. Всіх українських кредитових спілок та споріднених з ними кредитових заведень є в Галичині 1011. Найважніші з поміж них: „Краєвий Кредитовий Союз“ у Львові, що є центральною касою для всіх спілок, товариство взаємного кредиту „Дністер“ у Львові, „Українська Шад-

ниця в Перемишлі і „Земельний Банк“ у Львові. Побіч кредитових спілок важну задачу ставлять споживні або консумційні спілки, задача яких достарчати членам дешевих товарів. Тих спілок та споріднених з ними крамниць було в Галичині 563. Найважнійша між ними „Народня Торговля“ у Львові, що має тепер 18 своїх складів в Галичині, 7 власних домів та є zarazом Союзом для всіх споживних спілок. Молочарські спілки під проводом „Краєвого Союзу господарсько-молочарського“ в Стрию, займають ся перетворюванням молока на масло та продажею його на спільний рахунок. Сих спілок є 34. Дальше було 60 спілок для збуту худоби під проводом „Краєвого Союзу для збуту худоби“ у Львові, 23 спілки для закупа і продажу предметів сільського господарства під проводом „Краєвого Союзу господарсько-промислових спілок“ у Львові та багато спілок иншого рода, між якими треба згадати товариство парцеляційне „Земля“, товариство обезпечень від огню „Дністер“ і обезпечень на життя „Карпатія“. Майже всі українські спілки стоять під начальним проводом „Краєвого ревізійного Союзу“ у Львові.

* * *

Ми перейшли побіжно найважнійші прояви життя українського народу в Австрії. Ми бачили, як з дрібних та слабих початків український рух, опертий на широких народних масах, перемінив ся в могутчу силу, перед якою мусів подати ся ворог. В тяжкій боротьбі здобував собі український народ можливість жити й розвивати ся та коли ще дотепер не став самостійним паном в своїй хаті, то придбав собі власними силами великий, цінний народний добуток. На отсей добуток простягаєть ся тепер рука

найлютішого ворога України — царату.

По кривавій дорозі прямує вона тепер до найважнійшої своєї цілі: знищення українського народу в Австрії. Ледви-щ-стала на українських землях Австрії нога московського наїзника, а вже почала ся його безпощадна робота. Від першої хвилі, заняття Східної Галичини й Буковини російським військом заходять ся царські посіпаки пильно коло нищення українського життя.

У Львові заборонено російськими властями навіть говорити по українськи. Українські вивіски на skleпах понищено, замість українських написів на публичних будинках уміщено московські. Українську часопись „Діло“ закрито. Всі українські

бібліотеки і книгарню Наукового Товариства імени Т. Шевченка опечатано урядово. Також опечатано „Національний Музей“ митрополита Шептицького, товариство „Просвіту“ і всі українські читальні. Львівського Митрополита Андрія Шептицького вивезено в глибину Росії. — Важкий удар українському народови завдало розпорядження воєнного генерал-губернатора Галичини гр. Бобринського, видане д. 30. вересня з обов'язуючою силою для Галичини й Буковини. Сим розпорядженням заборонено під карою трьох місяців в'язниці або 3000 рублів продавати по книгарнях і зичити з бібліотек книжки писані українською мовою, що вийшли друком поза границями Росії. Рівночасно заряджено, що всі ті українські книжки мають бути осібно зібрані і віддані до збереження (значить: знищення) властям. З огляду на те, що через відомі заборони проти українських книжок в Росії, тільки дуже дрібна частина їх могла появи́ти ся в Росії, а за те майже всі українські книжки були видані в Галичині й Буковині, має розпорядження на цілі

знищення всіх українських книжок,

значить цілого духового доробку українського народу! Другим розпорядженням Генерал-Губернатора заряджено, що навіть приватних листів не вільно писати по українськи. Почтові уряди не будуть таких листів доручувати, але мають їх нищити!

Такі протиукраїнські зарядження видав вже царський уряд, хоча ще війна не скінчила ся тай ще зовсім не відомо, хто остаточно лишить ся паном Галичини й Буковини. Тим дав він пізнати, що першим його бажанням є знищити пенависний і небезпечний український рух, що супроти нашого народу йде він далі тою самою дорогою, котрою йшов і „той Первий, що розпинав нашу Україну“ і та Втора, що „доконала вдову-сиротину“!

Ясно стає, що в сій війні рішаєть ся судьба нашого народу. Побідить Росія і забере Галичину й Буковину, сей останній захист українського життя, то пропаде для нього марно весь його дотеперішній розвій. Впаде сила російської „тюрми народів“, то на її руїнах встане

Вільна і Самостійна Україна.

Розуміє се український народ і не думає віддати себе на поталу ворожій силі. Настав для нього час сказати за себе своє могуче слово, відомстити свою вікову кривду. Тут в Австрії

стоять вже полки українських „Січових Стрільців“ в завзятій боротьбі з Московщиною. І з російської України доходить глухий відгомін народнього невдоволення, який вказує, що там український велит підносить ся проти свого гнобителя. Цілий наш народ підіймаєть ся до завзятої боротьби — на життя і смерть. — „Або добути або дома не бути!“

В силі українського народа й слушности його справи кріпка надія, що боротьба не буде безуспішна. Розпадець ся тюрма народів і для нашого народу, гнобленого й катованого віками, прийде час волі і спочинку. Вірно сильно, що недалеко вже хвиля, якої близький прихід предсказав українському народови наш великий поет Іван Франко отсим віщим словом:

*Прийде час, і Ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем юмів волі
І лянеш як хазяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі!*

Володимир Левицький.



Платформа Союзу визволення України.

Українські землі по обидва боки австро-російського кордону є не тільки одним з головних теренів сучасної європейської війни, а також одною з причин і предметом війни.

Українці добре розуміють, що у війні с'їй ходить головню о їх долю, ходить о те, чи в результаті війни український Піємонт в Австрії буде знищений, чи українське національне життя розцвіте також по той бік Збруча, аж за Дніпро і над Чорне море, і тому не можуть zostавати ся німими свідками теперішніх подій, а голосно і рішучо підносять свої неоспоримі права на національну самостійність.

Об'єктивна історична конечність вимагає, аби між західною Європою і Москівщиною повстала самостійна українська держава. Потрібно се для осягнення і утрєвалення європейської рівноваги, є се в інтересі народів австро-угорської держави, а передовсім в інтересі німецького народу в обох цісарствах, а для українського народу було б се здійсненнем вікових його мрій і зусиль.

В зрозумінню сеї історичної конечности російські Українці покликали до життя центральну загально-

національну організацію, яка взяла на себе репрезентацію під теперішню хвилю національно-політичних і соціально-економічних інтересів українського народу в Росії. Організацією сею є „Союз визволення України“.

В Союзі репрезентовані всі ті політичні напрями, що стоять на становищі державної самостійности українського народу, а реалізацію своїх національно-політичних і економічних стремлінь в даний момент звязують з розбиттем Росії у війні.

Національно-політичною плятформою Союзу є державна самостійність України.

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими і релігійними свободами для всіх національностей і віроісповідань, з самостійною українською церквою.

На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-росийської території буде Союз обстоювати за створенням з усіх земель, заселених українським народом в Австрії, осібногo автономного краю.

Одночасно зі збудованням самостійної української держави має бути переведена радикальна аграрна реформа на користь селянства. Є се основий економічний постулат „Союза визволення України“.

Практичною своєю задачею ставить „Союз визволення України“:

1. Організацію українських суспільних сил для переведення в життя постулатів Союзу.

2. Переведенне національної громадсько-політичної організації українсько-російських земель, о скільки вони будуть окуповані у війні з Росією.

3. Приготованне скликання українського національного конгресу, який би заняв становище про форму правно-державної організації відібраних від Росії в наслідок війни чи на основі рішення міжнародної конференції українських земель, про внутрішній політичний устрій, аграрну справу і пр.

4. Виступи в обороні інтересів українського народу і його національно-державних змагань перед правительствами воюючих держав і перед міжнародними конференціями.

5. Популяризацію української справи в Європі через видавництво публікацій, кореспонденцій і пр. „Союз визволення України“ в своїй діяльності стоїть в контактї з австрійськими Українцями.

Вірячи в остаточну перемогу австро-угорської і німецької армій і в розбиття Росії, вірять Українці і в те, що на руїнах Російської імперії, сеї тюрми народів, встане

Вільна Самостійна Україна.

За „Союз визволення України“ :

В. Дорошенко, А. Жук, М. Меленевський, А. Скоропис-Йолтуховський.

Видання „Союза визволення України“.

Редакція й склад видань:

Wien, VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege, II. Stock, Tür 19.

I. Часописи:

1. **Вістник Союза визволення України**, український орган Союза. Виходить у Відні від жовтня 1914. р. Досі вийшли чч. 1—8.
 2. **Ukrainische Nachrichten** (Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina). Виходить у Відні від кінця вересня раз на тиждень. Досі вийшли чч. 1—21.
-

II. Книги й брошури:

1. **Тарас Шевченко**. Кобзар. Вибір поезій, випуск I., Відень, 1915. (Випуск другий друкується ся.)
2. **Prof. M. Hruschewskyj**, Ein Überblick der Geschichte der Ukraina. („Короткий огляд історії України“.) Відень, 1914. (Вичерпане.)
3. **М. Хрушевски**, Прѣгледъ на украинската история. София, 1914. (Той самий огляд по болгарськи.) З картою України.
4. **Дръ Л. Цехелски**, Не освободительница, а потисница на народитѣ. (Какъ Русия „освобождава“ Украина.) София, 1914. З картою України. В додатку до брошури подані відозви Союза визволення України до громадської думки Європи, до болгарського народу та платформа Союза.
5. **Rusia Tarista** — asupritoarea poroagelor. Царська Росія — гнобителька народів. (По румунськи.) Букарешт, 1914. З картою України. Зміст: З. Арборе, Український народ (замість передмови); Др Л. Цегельський, Не освободителька, а гнобителька народів; До громадської думки Європи, Платформа Союза й його відозва до румунського народу.
6. **Українські колядки**. Відень, 1914. (Вичерпане.)
7. **Der Krieg, die Ukraina und die Balkanstaaten**. Відень, 1915. Зміст: Др. Л. Цегельський, Як Росія „визволяла“ Україну; його-ж нариси: Україна й Румуни, Україна й Болгари, Україна й Туреччина; відозва Союза визволення України до балканських народів і до громадської думки Європи; платформа Союза.
8. **В. Дорошенко**. Півтораста літ української політичної думки (Короткий огляд визвольно-самостійницьких змагань на російській Україні), Відень, 1914.
9. **Відомости про російську Україну** (Січковим Стрільцям). Царгород, 1915. З друкарні „Союза визволення України“.
10. **Січ**. Календарь Союза визволення України на рік 1915. Відень, 1915. (Незабаром вийде з друку.)